

RECENSIONER

Vardagslivets fronter. Kerstin Gunnemark & Magnus Mörck (red.). Arkipelag, Göteborg 2006. 346 s., ill. ISBN 91-85838-70-5.

Festskrifter utgör en speciell och i våra dagar inte alldeles enkel genre i den akademiska bokfloran. En prominent jubilar skall hyllas med en rad vetenskapliga uppsatser på ett seriöst och trovärdigt sätt utan att det blir alltför pompöst. Den uppgiften har författarna till boken *Vardagslivets fronter* lyckats med. Jubilaren i fråga är professor Birgitta Skarin Frykman, som i samband med sin 65-årsdag i januari 2006, hyllades med denna 346-sidiga skrift. Femton vänner och kolleger med anknytning till Etnologiska institutionen i Göteborg har bidragit med artiklar samlade under tre huvudrubriker: Historiens aktualitet, Identitetsmarkeringar och Makt-språk. Medverkande skribenter är Håkan Andréasson, Magnus Berg, Magnus Bergquist, Helene Brembeck, Sven B. Ek, Kerstin Gunnemark, Kerstin Lökken, Lena Martinsson, Magnus Mörck, Mats Nilsson, Annika Nordström, Magdalena Petersson, Katarina Saltzman, Ulf Stahre och Eva Wolf. Att sammanfatta en festskrift av detta slag låter sig knappast göra på ett rättvisande sätt, varför jag nöjer mig med några kortare kommentarer och reflexioner.

Boken inleds med ett porträtt av jubilaren, tecknat av före Göteborgsprofessorn i etnologi, Sven B. Ek. Detta porträtt bidrar med viktiga pusselbitar för den som vill skapa sig en bild av Birgitta Skarin Frykmans akademiska karriär. Man får bl.a. veta att hon tidigt utvecklade ett intresse för arkeologi, som hon studerade i hemstaden Uppsala samt att hon medverkade vid utgrävningar på Irland liksom vid Eketorps borg på Öland. Till de arkeologiska undersökningarna vid Eketorps borg (vilka pågick 1964–1972), an knyter Katarina Saltzman i sin artikel ”Förntid i nutid”, där dagens upplevelseturism diskuteras med Eketorps borg som exempel. Här knyts på ett elegant sätt en aktuell etnologisk diskussion om hur kulturarv idag konsumeras i form av upplevelser samman med festföremålets bakgrund inom den arkeologiska forskningen.

Förutom temat arkeologi och turism presenteras i boken en rad skiftande ämnen. Här finns allt från Annika Nordströms artikel om hur julen idag kommuniceras och ritualiseras i olika sammanhang till Eva Wolfs bidrag om souvenirer som meningsbärande kulturanalytiska tolkningsobjekt. Man får vidare under Håkan Andréassons ledning ta del av diskussioner om bilens minskade attraktionskraft och Helene Brembeck visar hur moderskap kan gestaltas via konsumtion. Människors förhållningssätt till sin stad eller stadsdel behandlas på olika sätt och utifrån olika infallsvinlar av Kerstin Gunnemark och Ulf Stahre. En belysande diskussion om moralisk panik, och de forskningssammanhang där begreppet förekommer, förs av Mats Nilsson. Magdalena Petersson har studerat hur värderingar manifesteras och iscensätts på en privat högskoleutbildning med inriktning på marknadsföring, medan Lena Martinsson riktar blicken mot samhällets högre skikt och (bilden av) ledaren. Längst bak i boken finner man slutligen en bibliografi över Birgitta Skarin Frykmans vetenskapliga böcker och artiklar samt en tabula gratulatoria.

Innehållsmässigt är festskriften, som synes, mångfacetterad, så även språkligt. Och vad annat kan man förvänta sig med femton skribenter? De flesta artiklar är välskrivna och i bästa bemärkelse lättlästa, även om det finns enstaka skönhetsfläckar och några krångliga formuleringar här och var. Ett och annat korrekturfel har också insmugit sig, de flesta av oförargligt slag. Lite komisk blir emellertid formuleringen: ”Tanken om att julen bör firas tillsammans med familj och släkt finns i såväl barmens som de vuxnas berättelser” (s. 38). Tryckfelsnisse har stundom glimten i ögat.

Boken har en tilltalande layout och ligger väl i handen, som man brukar säga. Ett antal färgbilder och svart-vita foton lättar upp läsningen och illustrerar resonemangen i somliga artiklar, vilket får sättas på pluskontot. Dock saknar jag bildtexter i Kerstin Gunnemarks bidrag om Kungsladugård. Det hade varit värdefullt med en rad eller två i anslutning till varje bild. Därtill undrar jag något över pagineringen på vissa sidor samt de på somliga ställen felvända citationstecknen.

Avslutningsvis kan sägas att när man läser en festskrift av detta slag, avläser man också den aktuella vetenskapliga mätarställningen inom ämnet etnologi. Man får ett hum om vilka frågor det är som intresserar etnologer idag och vilka material och metoder som befinns vara användbara, liksom vilka teorier och begrepp som attraherar dagens etnologer. *Vardagslivets fronter* vittnar om såväl nyorientering som kontinuitet och, inte minst, om nyorientering utifrån klassiska etnologiska intresseområden såsom materiell kultur, berättande samt det geografiska rummet. Det är en både pigg och lärorik festskrift, som redovisar vilken bredd och vitalitet pågående etnologisk forskning har. En av de stora poängerna med boken är att flera av artiklar kan användas i undervisningen, vilket innebär att den slipper samla damm i bokhyllan. Det är ett gott betyg åt en festskrift.

Birgitta Meurling, Uppsala

Åsa Ahrland, *Den osynliga handen. Trädgårdsmästaren i 1700-talets Sverige*. Carlsson Bokförlag, Stockholm 2006. 410 s., ill. ISBN 91-7203-748-2.

Väl genomförda avhandlingar med Orts- och personregister, bearbetade, rikt illustrerade och utgivna i efterhand som bok för en vidare publik efterfrågas ofta och Åsa Ahrlands *Den osynliga handen. Trädgårdsmästaren i 1700-talets Sverige* utgör ett fint exempel. Ahrland är hortonom sedan 1991, från 2005 doktor i agronomi vid SLU i Alnarp och har ägnat en diger volym på över 400 sidor åt studiet av trädgårdsmästarnas identitet, villkor och roll inom 1700-talets svenska trädgårdskultur. Glädjande nog tar hon ett brett kulturhistoriskt grepp på sitt ämne så att skildringen blir en givande läsning för både trädgårdsintresserade och de som fascinerats av svenskt 1700-tal. Den som associerar till Maria Flincks Augustbepisade *Tusen år i trädgården. Från sörmländska herrgårdar och bakgårdar* från 1994 hamnar inte helt fel, även om Flinck, som avtackas i förordet, valde ett mycket långt tidsspann, en snävare geografisk avgränsning och i betydligt högre grad byggde sin framställning på bilder och växtlistor. Ahrland ger även hon en historisk överblick, men fokuserar hela tiden trädgårdsmästaren, en aktör med bibliska anor, i Sverige nämnd som auktoritet i den heliga Birgittas *Lucidarium* från 1300-talet, en arbetsordning för nunnorna vid Vadstena kloster. Sveriges första namngivna trädgårdsmästare tycks ha varit Johan Petterson, verksam i samma miljö bland munkarna i Vadstena kring

sekelskiftet 1400. Han anlade ett *pomarium* där man odlade mullbär, valnötter och bergamotter. Trädgårdsmästarnas verksamhet under 1500- och 1600-talen var huvudsakligen knuten till kungliga anläggningar och högadelns gods. Gustav Vasa rekryterar på 1540-talet en trädgårdsmästare från Holland, Hans Friese, och Magnus Gabriel De la Gardie tycks ständigt sysselsatt med att planera nya trädgårdar, bygga orangerier och beställa fler växter. Reduktionen, en större mängd ny adel och en växande grupp av ofrälse ståndspersoner med kulturella ambitioner ändrar villkoren inför 1700-talet. Bruket att anlägga trädgårdar sprider sig till allt fler, även om den stora expansionen tillhör 1800-talet.

1700-talet blir en intressant övergångsperiod då naturvetenskapens landvinningar ges praktisk tillämpning för att bidra till landets välstånd. Nyttan av trädgårdsodling betonas och trädgårdsmästarens kompetens preciseras och professionaliseras. Den erfarenhetskunskap som alltid tycks ligga till grund för praktiskt arbete i trädgården formaliseras till yrkeskunskap och kompletteras med såväl översatta instruktionsböcker som inhemskt producerade arbeten. Först bland de svenska trädgårdshandböckerna är Johan Ahrlachs *Den swenske lust-, örte- och trädgården* från 1722, utvidgad under titeln *Johan Ahrlachs trädgårds-skiötsel* 1744, följd av Petter Lundbergs *Then rätta Swenska Trädgårdspraxis* 1754, som utkom i fem upplagor samt översattes till danska.

Studieresor var ett väsentligt inslag i utbildningen. Holland och England var de främsta målen, men också Tyskland, Danmark, Ryssland och Livland fick ta emot besök av resande med trädgårdsmästareambitioner. Även resor inom landet var viktiga för att samla kunskap och skapa kontakter. Planschverk var sällsynta, vilket gjorde att den blivande trädgårdsmästaren måste resa runt för att lära känna så många växter som möjligt och förstå hur olika arter skulle odlas.

De kungliga liksom de botaniska trädgårdarna spelade en stor roll för utvecklingen av trädgårdsmästarnas yrkeskunskap. Där fanns en lång tradition, stor erfarenhet och ofta ett vetenskapligt intresse tillsammans med ekonomiska resurser utöver de vanliga. Men nya officiella aktörer dyker upp under seklets gång. I mitten av 1700-talet omvandlas trädgårdsmästarsocieteten i Stockholm till ett ämbete och Kommerskollegium kungör en ordning som gäller för alla trädgårdsmästare i riket. Drängarna skulle gå provår och därefter inskrivas i lära i minst fem år om inte särskilda skäl förelåg. Det var enligt Ahrland i grunden att fastställa praxis, men visar samtidigt på en begynnande formalisering och maktkon-